

Klic TRIGLAVA

LETO X.

6. APRILA 1957.

ŠTEV. 210.

PARTIJA NA BOBNU

15. marca je umrl zadet od srčne kapi Moša PIJADE, eden najožjih sodelavcev komunističnega diktatorja Josipa Broza-Tita. Smrt ga je dohitela v Parizu na dan povratka iz Velike Britanije, katero je obiskal na čelu jugoslovanske parlamentarne delegacije.

Pijade je bil po poklicu slikar in novinar, ki je v predvojni Jugoslaviji predsedel štirinajst let v ječi zaradi ilegalnega komunističnega delovanja. Aretiran je bil v zvezi z odkritjem ilegalne tiskarne leta 1925. in obsojen na dvanajst let ječe, ki jih je prebil v kaznilnici v Sremski Mitrovici, kjer danes sedi Milovan Djilas. V tej dobi je za rešetkami prevedel Marxov Kapital v srbsščino, ki je izšel v Beogradu pod psevdonimom "Porobić", in vzpostavil komunistično organizacijo med političnimi zaporniki, za kar je bil naknadno obsojen še na dve leti ječe. Po izpustitvi leta 1939. ni ostal dolgo na svobodi. V zadnjih dveh letih pred razpadom Jugoslavije je bil dvakrat aretiran in zaprt po nekaj mesecev. Med vojno je bil v glavnem stanu Titove "osvobodilne vojske" in organiziral zasedanje prvega in drugega AVNOJ-a, partizanskega parlamenta, ki je kot poznano vzpostavil državo v državi in postavil novo vlado "na terenu", s katero se je morala kasneje pogajati kraljevska jugoslovanska vlada v Londonu. Pred svojo smrtjo je bil Pijade predsednik jugoslovanske skupščine in "siva eminenca" Titovega režima.

Jugoslovanska komunistična partija ni bila nikdar posebno številna. Pred vojno so jo razjedali notranji spori, v katerih se je ena frakcija borila proti drugi bodisi za naklonjenost Moskve bodisi za uveljavljanje te ali one "linije", po kateri naj bi se delavski razred v Jugoslaviji boril za "osvoboditev od kapitalističnih izžemalcev". Večina komunističnih voditeljev je preživela dolga leta v tujini, kjer se je udeleževala akcij tujih komunistov - zlasti v španski državljanski vojni - ali pa se šolala za podtalno revolucionarno delovanje v Sovjetski zvezi. Državljska vojna, ki so jo komunisti vodili za časa zadnje vojne v Jugoslaviji, je nadalje zmanjšala število starih veteranov, medtem ko je spor z Mosko leta 1948. privedel jugoslovansko komunistično partijo v skoro anarhično stanje. O monolitnosti sedanje Zveze Komunistov Jugoslavije ni govora. Frakcionštvo, čeprav ne tako očitno zaradi skupne želje, da se obdrži v rokah oblast, cvete na veliko. Delitev na one, ki so ostali zvesti Titu in one, ki na tihem želijo povratek v naročje Kremlja, pa onih, ki žele ostati neodvisni od Moskve in istočasno prekiniti zveze z Zapadom, in onih, ki se žele nasloniti na Zapad in celo dopustiti tudi drugim političnim silam, da v gotovi meri delujejo v javnem življenju, je dejstvo, ki Zvezi Komunistov ne daje veliko upanje na lepšo bodočnost.

V takem stanju je smrt starih veteranov več kot usodna. Na žalni seji zveznega izvršnega sveta je Broz-Tito jasno pokazal na rak-rano, ki razjeda njegov režim: "Tovariši, v kratkem času smo, razen mnogih drugih tovarišev, izgubili dva naša velika revolucionarja. Tudi onkrat, ko smo spremili pokojnega tovariša Kičiča k njegovemu večnemu počitku, smo govorili, da moramo bolj paziti na naše tovariše, na naše kadre, na zdravje naših tovarišev. Tu bi vas rad še enkrat pozval, da mislimo na to, da vrste naših starih revolucionarjev niso posebno številne in da je treba zelo čuvati zdravje in življenje tistih kadrov, ki so šli skozi vse viharje in ki imajo zelo mnogo izkušenj. Naj nam bo smrt dragega tovariša Moše Pijada nauk, da bomo v tem oziru nekoliko resnejši."

Toda koliko večjo "resnost" si lahko privoščijo jugoslovanski komunisti? Ako bi imeli na razpolago nove kadre, ki bi mogli zagotoviti nemoten in trajen obstoj sedanjega režima in kontinuiteto Titove "linije", potem bi veterani verjetno lahko odšli v pokoj in preživeli svoja stara leta v obujanju svoje burne preteklosti

ob črni kavi in slivovki. Toda takih kadrov ni. Ni jih, ker ni ničesar, kar bi mladino lahko navduševalo, da bi stopala po stopinjah sedanjih komunističnih voditeljev. Preteklost, na katero se Tito in njegovi sodelavci sklicujejo, ne pome ni mladim ljudem prav ničesar. Oni lahko cenijo in sodijo samo sedanost, v kateri so zrasli, in to lahko starim kadrom povzroča raje glavobol kot pa upanje. Se danjost bo tista, ki bo odločala o bodočnosti, enako kot je preteklost odločala o sedanosti. Ni čudno, ako je zato stara komunistična garda vznemirjena. Nobena ga vzroka ni, zakaj naj bi ravno Jugoslavija bila v tem pogledu izjema.

"Odmiranje partije"

Janez Vipotnik piše v "Priročniku za mlade komunistične aktiviste" med drugim tudi tole:

"Statistični podatki o socialnem in starostnem sestavu Zveze komunistov v ljubljanskem okraju nas že nekaj časa najresneje opozarjajo na dvoje perečih vprašanj: prvič, Zveza komunistov se je s povprečno starostjo članstva nevarno približala štiridesetim letom, in drugič, v njej je samo 35 odstotkov delavcev, čeprav je v tem okraju dokaj močna industrija.

"Med objektivne okoliščine sodijo do neke mere življenjski pogoji posameznika. Drži, da se nam danes glede tega problema kaže nekoliko svetlejša prihodnost, drži pa tudi, da se je nekaj let nazaj skoroda iz meseca v mesec nižal življenjski standard in da je zaradi tega bilo iz meseca v mesec večje nerazpoloženje pri ljudeh.

"Biti komunist je v teh razmerah za marsikoga postalo nezaželeno in celo ne kateri člani Zveze komunistov so se prestrašili, pobegnili iz borbenih vrst in se prenehali boriti za tiste ideale, ki so jih pripeljali v Zvezo komunistov. Spričo takšnih razmer skoroda deset let in še več po osvoboditvi idejno jedro socialističnega razvoja ni moglo biti za ljudi posebno privlačno, saj se je Zveza komunistov kdaj pa kdaj znašla v kaj zamotanem položaju in je težko vskladila svoja stališča z željami ljudi po boljšem kosu kruha.

"Svojevrsten pojav objektivnega značaja je bila tudi situacija, ki je nastala po VI. kongresu Zveze komunistov. Spremenjena vloga in mesto organizacije v družbi je na določeno število članov naše organizacije vplivalo skoroda demoralizirajoče. Ko je prenehalo komandiranje, ko je bila Zvezi vzeta iz rok odločujoča oblast, ko se je bilo treba preusmeriti na prepričevanje, je marsikoga zaneslo na rob, v mrtvi kot, in je tam tudi ostal.

"Toda praktično življenje v organizacijah Zveze komunistov, predvsem pa njihov odnos do sprejemanja mladih ljudi v Zvezo sta največkrat pravo nasprotje tega, kar bi moralo biti. Statistični podatki ljubljanskega okraja nam povedo, da je veliko organizacij, ki že leta in leta niso sprejele nobenega mladega človeka, da imamo druge organizacije, kjer mesece in mesece razpravljajo o tem, alinaj sprejmejo tega ali onega mladega človeka medse ali ne, in da je le malo organizacij, ki se s primerno resnostjo zavedajo, da je treba vzgajati podmladek in muza upati.

"Najprej je tu kriterij za sprejem. Človek ima včasih vtis, kakor da smo še vedno v enainštiridesetem letu ali pa v najboljšem primeru v petinštiridesetem. V razpravi o sprejemu mladega človeka se namreč načenjajo vprašanja, ki so imela svoj globoki pomen v ilegalni Partiji, ne pa danes, ko nam dorašča generacija, ki ve o starih predvojnih in vojnih časih skoroda samo še iz pripovedi. Kaj je delal med vojno? Kako so se med vojno obnašali njegovi starši, bratje in sestre, kaj je že napravil za socializem in podobno. Takšna vprašanja... takšno in podobno vpraševanje po preteklosti, ki naj odloča o današnjem kandidatu, je okorelo in sektaško.

"Ali pa na primer drugi kriterij: ne bomo ga sprejeli v Zvezo komunistov, ker njegova mati hodi v cerkev! Kakor da bi mater sprejemali.

"Sklicevanje na disciplino organizacije in na njen statut pri sklepih, ki so v diametralnem nasprotju z naprednim hotenjem ljudi, nevarno odmika organizacijo od množice. To pa lahko predstavlja po nedavni praksi v naši soseščini zelo tvega ne poskuse. Socialistična demokracija v besedi, v praksi pa birokratski, komandantski odnos in vsiljevanje svoje volje, ki ni v skladu z naprednimi hotenji, ljudi seveda odbija. Zato ni nič čudnega, če mlad delavec, član delavskega sveta, odkloni vstop v organizacijo Zveze komunistov, katera v kolektivu birokratsko nastopa, odkloni zato, da ga v delavskem svetu pri sprejemanju sklepov ne bodo tiščali in usmerjali enostranski in birokratski sklepi osnovne organizacije.

"Če bo osnovna organizacija vzgajala v naprednem hotenju svoje člane, to na predno hotenje krepila in spodbujala, ga idejno usmerjala in hkrati zaupala v dru

žbeno zavest posameznika, se bo ta pravilno znašel v vsaki situaciji, ne da bi mu bilo treba dati recept za vsak trenutek njegovega dela in njegovega življenja. In mladi ljudje bodo vstopali v organizacijo Zveze komunistov brez strahu, da bi jim kdo dušil nove in demokratične revolucionarne težnje, ki iščejo zmerom širše uveljavitve na današnji stopnji našega razvoja.

"Naj njihova prizadevanja po napredku, ki so že sama po sebi atribut mlado sti, prihajajo do polnega ustvarjalnega izraza v organizacijah, naj se spopadejo z birokratskimi zahtevami posameznikov, ki vlečejo nazaj, naj vodijo bitko za višji, kvalitetnejši nivo organizacij skupno z ostalimi najbolj naprednimi člani, daleč proč od poravnavanja osebnih razprtij in brezprincipielnih sporov."

Tako pravi Janez Vipotnik: Toda "spopad z birokratskimi zahtevami posameznikov" je nevarna stvar, ki jo niti Hruščev ni predvideval, ko je sprožil ta spopad na zadnjem kongresu sovjetske kompartije. Dogodki v vzhodni Evropi to nazor no potrjujejo. Zato ni čudno, ako se tudi obstoječi kadri jugoslovanske kompartije upirajo kritiki svojega početja in sklicujejo na partijsko disciplino. Saj je sam Tito uvidel - in tudi povedal -, da je treba disciplino v partiji poostri ti zaradi vse večjega vpliva zapadnih šeg in navad na mladino v Jugoslaviji, ako naj partija docela ne zvedeni. Toda pred jugoslovanskimi komunisti zijata samo dva prepada, v katera se lahko zvrnejo: ali da zaprejo vrata in ohranijo seda = njo "čistost", ali pa da odpro vrata na štežaj kot predlaga Vipotnik in na smrt prehladijo Zvezo Komunistov. Eno kot drugo je pogubno. Doktrinar Kardelj, - ki je še živ -, je svoje čase veliko govoril o "odmiranju države pod komunizmom". Pred kratkim je rekel, da ni nujno, da je na oblasti komunistična partija, pa da se sprovede socializem. Mogoče v kratkem prišel do prepričanja, da je tudi "odmiranje partije v pogojih komunistične diktature" nujna stvar.

Urednik

ŠOLA V HIŠI ZAROTNIKOV

(Topot objavljamo vsebino zadnjega predavanja iz cikla "The New Look in Eastern Europe" - Nova smer v Vzhodni Evropi - s seminarja "ABIAN SOCIETY. Prva tri predavanja so bila obdelana v KT štev. 208. in 209.)

Zadnji predavatelj je bil RICHARD LOWENTHAL, diplomatski dopisnik angleškega tednika OBSERVER, ki je govoril o mednarodnih posledicah dogodkov v Vzhodni Evropi. Nedavno je tudi obiskal zahodno Nemčijo in skušal najti odgovor na vprašanje, kakšno konkretno stališče naj zavzamejo zahodne velesile, da bi dosegle združitev razdeljene Nemčije in osvoboditev vzhodnoevropskih narodov.

Sovjeti so verovali, da bo prišlo na podlagi pobotanja s Titom do požitve komunističnega gibanja na Zapadu in do ekspanzije na Srednjem Vzhodu in jugovzhodni Aziji. V ta namen sta Bulganin in Hruščev tudi obiskala Indijo in Burmo. Toda to verovanje se je razplinilo, ko je prišlo do dogodkov na Poljskem in Madžarskem. Namesto požitve je komunistično gibanje doživelo celo vrsto porazov. Satelit = ske armade so preko noči izgubile svoje pomen in potrebno jih je bilo zmanjšati na stopnjo milice. Gospodarski plani, ki so bili dotlej zelo stremljivi, so se morali prilagoditi trenutnim potrebam, tj. onemu, kar se more doseči v kratkem razdobju, puščajoč dolgoročne načrte za kasneje, ako bi se pogoji izboljšali.

Politika koekzistence je doživela krepke udarce s poljskimi in madžarskimi dogodki, ki so Sovjete najbolj prizadeli v Aziji. Medtem ko so azijski socialisti dotlej polagali zelo malo ali nobene važnosti na razvoj v Vzhodni Evropi, so po teh dogodkih pričeli pozorneje študirati sovjetski sistem in vpliv v Aziji. Ni dvoma, da so azijski socialisti s temi dogodki veliko pridobili na svojih izkušnjah in da so te dogodke krepko izkoristili v svoji lastni propagandi.

Na ideološkem področju je treba zabeležiti, da je Hruščev z vso resnostjo skušal doseči sporazum s Titom in da je bilo vse, kar je bilo v tej smeri dosežene = ga, zopet podrt z madžarskim uporom. Čeprav je bila opozicija Stalinu osnovana predvsem na leninizmu, je postalo jasno, da so posledice te opozicije prekoračile meje leninizma samega in da so n.pr. poljski komunisti pričeli misliti v smislu politične demokracije, čeprav na socialistični in ne buržoazni osnovi. Isti proces je bilo možno opaziti pri italijanskih komunistih, medtem ko je v slučaju jugoslovanskih komunistov postalo jasno, da so se ti s svojimi poskusi decentralizacije, upostavljanja delavskih svetov, itd., odmaknili od leninizma in celo priznali, da je v kapitalističnih državah možno priti do socializma po svojstvenih potih. Kardelj je izjavil, da v visoko razvitih industrijskih deželah ni nujno, da bi prišla na oblast komunistična partija, da bi se upostavil socializem. To novo

(Dalje na 7.str.)

CLEVELANDSKO PISMO

(Od našega severno-ameriškega dopisnika)

Dve stvari zanimajo vsakega Slovenca v emigraciji, kadar premišljuje o svojih rojakih kje na drugih kontinentih: koliko jih je in nato brezdvoma, (o, slovenska zaplankanost!) kakšni ljudje so to, kakšni politični struji pripadajo. Tako se govori o klerikalcih v Argentini, o Stražarjih v Torontu, pa o liberalcih v Angliji. Kar se Clevelanda tiče, bi lahko rekli, da vsebuje tukajšnja slovenska novonaseljska grupa nekaj "eksemplarjev" vseh omenjenih in neomenjenih skupin.

Bilo bi preenostavno, če bi se zadovoljili samo z delitvijo na "stare in nove naseljence", ali če bi jih opredelili kot naprednjake in take, ki hodijo v cerkev. Najbolj žalostno dejstvo je gotovo to, da protikomunistični tabor odn. grupa, ki se nahaja v Clevelandu in ki se v ogromni večini prišteva h krščanskemu svetovnemu nazoru in še več: k praktičnemu katoličanstvu, ni zmožna enotnega delovanja in sodelovanja niti na enem polju.

Če se ozremo na stanje v največji slovenski župniji pri sv. Vidu kot nekakemu prototipu, moramo ugotoviti, da je od vsega početka obstajal nekak razdor med starimi in novimi naseljenci, da so se že zgodaj začeli glasovi med starimi, da hočejo novi biti nekaka "župnija v župniji" ter da se ta razdor tekom let ni v ničemer zmanjšal, kvečjemu povečal. Slišali so se celo glasovi o ustanovitvi nekakšne ločene KATOLIŠKE AKCIJE, sestojee iz samih "novih", brez vednosti župnika, o nekem časopisu, ki naj bi ga ta grupa izdajala ali nameravala izdajati; dalje celo da je moral potem vso zadevo škof sam nekako opravičevati ali pojasnjevati pred pristojnimi cerkvenimi oblastmi. Ni seveda nikakega zunanega potrdila ali dokaza, da se je kaj takega v resnici zgodilo, a dejstvo, da so se taki glasovi sploh mogli pojaviti, gotovo nekako ilustrira situacijo kot tako. Zdi se mi, da je tudi župnija sama nekoliko zakrivila, da je prišlo do takega stanja. Farno življenje v Ameriki je zgrajeno na popolnoma drugačnih osnovah, kot je bilo pri nas doma. Mi nismo bili navajeni farnih banketov, purmanskih sejmov in letnih karnevalov, ki so tukaj bistven del cerkvenega dohodka. Večina novih je zato stala ob strani, mnogi so tako delovanje tudi kritizirali, spet drugi so od sodelovanja izostali iz enostavnih jezikovnih razlogov. Vse to je župnija morda tolmačila kot nepripravljenost za sodelovanje ali podobno. Ko je bil potem še prestavljen kaplan-begunec, je prišlo do odkritega godrnjanja novih, češ, da bi se prestavitev mogla preprečiti, ako bi bilo merodajnim zadostno obrazloženo, kakšno vlogo je ta duhovnik opravljal pri življenju novih naseljenecv v tukajšnje razmere.

Položaj se je še poslabšal, ko je SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA, skupno menda z mladinskim društvom KRES, kupila svojo hišo, jo krstila za BARAGOV DOM ter s tem odprla nekak "center" slovenskega novonaseljskega življenja v Clevelandu. Če bi se to zgodilo pred dvema letoma ali prej, bi stvar gotovo izgledala popolnoma sprejemljiva. Toda v teku je zidava nove šolske dvorane pri sv. Vidu, ki bo služila tudi za vse gledališke in zabavne prireditve slovenskega življa v fari. Trditev, da bo BARAGOV DOM služil predvsem za sestanke in manjše prireditve je več ali manj iz trte izvita. Z otvoritvijo nove dvorane bi bila na razpolago še stara šolska dvorana, poleg tega je itak že obstojala t.zv. SLOVENSKA PISARNA, ki je dajala prostor vsem mogočim sestankom, pevskim vajam itd. V kolikor ni imela najprijaznejšega izgleda, bi se dala z malenkostnimi stroški modernizirati in urediti v prijeten klubski prostor. Pametnejša in umestnejša pot bi torej bila, če bi se razčistilo razmerje z župnijo, kot pa se dokončno, fizično ločiti, pa naj bodo razlogi zato še tako "umestni".

Vest o nakupu BARAGOVEGA DOMA se je šušljala po Clevelandu dolgo prej kot je prišlo do uradnega obvestila, in dasi je bila pozvana vsa javnost, naj kupuje delnice, je bila vsa kampanja čudovito tiha, brez kakršnega hrupa, tako, da je istočasno uganka, pa tudi popolnoma jasno, kdo je delnice kupil ter založil potrebno "aro" za \$ 25,000,

kolikor je baje znašala kupnina. Drugo vprašanje pa je seveda tudi, kako se bo dolg odplačeval, kakšen bo dohodek, odkod se bodo vzele dividende itd. To vse je seveda na tem mestu popolnoma hipotetično in je razmišljanje o tem pač treba prepustiti odboru BARAGOVEGA DOMA.

Tako stoji v Clevelandu nekako na sredi pota med naprednim NARODNIM DOMOM in novo dvorano pri sv. Vidu, BARAGOV DOM, kot simbol slovenske razcepljenosti, kot simbol spora v katoliškem taboru med "pravovernimi in tavajočimi", med "starimi in mladimi" ter med "Akcijo in Stražo". Senca te nove "stvaritve" slovenske kratkovidnosti pa bo gotovo padla tudi na vse bodoče poskuse sodelovanja; da: na samo iskanje poti za kakršnokoli sodelovanje.

Sodeč po sedanjih naših potih, moramo priznati, da nam je dokončen polom v emigraciji zasiguran pa tudi zaslužen ter da nas dogodki v svetu in odgovorni činitelji upravičeno ignorirajo.

R A Z G L E D I :

NIKOLA PAŠIČ. - Lanskega decembra se je vršila v Londonu žalna slovesnost in komemorativna akademija ob priliki tridesetletnice smrti Nikole Pašiča, ki ju je priredila NARODNA RADIKALNA STRANKA V IZGNANSTVU, kateri načeljuje g. Stevan Trivunac. Govori z akademije so bili objavljeni v strankinem organu RADIKALU.

Govori so zanimivi in mnogi med nami bi se lahko strinjali s številnimi izraženimi mislimi govornikov. Z nekaterimi mnenji pa se najbrž ne bi mogli strinjati. Glavni cilj vseh govornikov je bil predstaviti Pašiča v kar najboljši luči, kar je docela razumljivo z ozirom na to, da se ti govorniki smatrajo za pristaše "nesmrtnega Nikole Pašiča". G. Trivunac je govoril v imenu radikalov in obeležil njihovo stališče, s katerim se bodo mnogi med nami strinjali, namreč: "Za nas, sedanja pokolenja (Jugoslavije), se ne postavlja vprašanje, ali naj se skupni dom poruši, marveč da ga je treba preurediti in prezidati tako, da bo vsako mur to, kar si želi - domače ognjišče. Pa naj takoj preciziramo: mi ne priznamo Hrvatov državno pravo, ker je abstraktna mednarodna znanost, toda priznavamo jim pravico, katero priznavamo vsem narodom pod nebeškim svodom - da imajo svojo lastno samostojno državo, ako to želijo. Toda to, kar jim ne priznavamo in kar jim nikdar ne bomo priznali, je, da bi to svojo državo gradili iz srbskih dežel in z našim srbskim življenjem. Pa tudi ne priznavamo niti hrvatski emigraciji, niti kakim drugim, pravico, da iz emigracije - brez jasno in svobodno izražene volje svojega lastnega naroda - rušijo našo skupno državo Jugoslavijo. Mi izpovedujemo globoko vero, da ni in da ne bo svobode niti za en njen narod zase vse dokler ne bo Jugoslavija postala svobodna kot celota. Najprej svoboda za celo Jugoslavijo, a potem naj v tej svobodi narod svobodno pove, kaj hoče!"

V nekem drugem delu svojega govora pa g. Trivunac trdi tole: "... v prvi vrsti sta dve dejanski tragediji skupne države: 1.- hrvatska politična mentaliteta dveh meril - enega zase in drugega za ostale; 2.- nesposobnost in nedoraslost hrvatskega političnega vodstva..." Takšna trditev g. Trivunca lahko tudi pomeni, da so Srbi in Slovenci politično žreli in da je srbsko in slovensko politično vodstvo sposobno in odraslo. O tem bi se, seveda, dalo razpravljati. Kar mene osebno tiče, se mi ne zdi, kljub temu da slovenska politična mentaliteta morda ni enaka hrvatski, da je slovensko politično vodstvo (kot tudi ne srbsko) bolj sposobno ali odraslo od hrvatskega. Vsekakor postaja že preveč neumna bahavost Srbov, da so oni herojski narod (po g. Trivuncu tudi politično zreli narod); Hrvatov, da so visoko-kulturni, ter Slovencev, da smo "fejst fantje". Človeku, ki je domišljav, se smeje vsak, a domišljavosti naroda se baje ne smemo smejati - jema ti jo je treba kot nekaj samo po sebi umevnega.

Na gornjo trditev g. Trivunca je reagirala zboriška HRVATSKA ZORA v svoji februarski številki takole: "Postalo je že karakteristično, da g. Trivunac pri izberi raznih dejstev, Pašičevih in o Pašiču, daje zelo malo prostora poznanemu telegramu Nikole Pašiča srbski vladi na Krfu po podpisu "Ženevske deklaracije"; telegramu, ki morda najbolj verno karakterizira Nikolo Pašiča, njegovo mentaliteto in stališče napram skupni državi. Aludirajoč na stališče Ante Trumbića in ostalih članov tedanjega Jugoslovanskega Odbora, Pašič je v tem telegramu rekel med drugim tudi tole: 'V strahu pred svojimi brati, da ne bi kasneje imeli odločilne vpliv v bodoči državi... dela sedaj vse, da prepreči naraven tok poslov, da bi Srbija vodila politične zadeve, enako kot je vodila vojaške.' Zdi se nam, da ravno v tak

šnem pojmovanju, ki iz kateregakoli razloga smatra, da je Srbija sama poklicana, da vodi skupne posle, leži najstvarnejša in osnovna tragedija Jugoslavije!"

Nemški esejist, kritik, novinar, socialni demokrat Hermann Wendel takole opisuje Pašića v svoji obširni študiji DIKTATURA V JUGOSLAVIJI (Harrap & Co.Ltd., 1930.): "... dokler je bil stari Pašić živ, so morali vsi, ki so se ručali z idejo diktature, držati jezik za zobmi. Ta okreten in sposoben mož je v toku svoje dolge karijere polagoma okostenel v reakcionarja. Odvrigel je vse sledove svojih študentovskih dni v Zürichu, ko je začutil na svoji rami Bakuninovo roko in slišal njegove besede "Ta človek je rojen revolucionar!" Edino, kar je obdržal do svojega poslednjega dne, je bilo ukoreninjeno nasprotovanje vsem nenadzirljivim in neodgovornim sugestijam o možnosti drugačnega načina vlade." Toda medtem ko je Pašić predstavljal oviro, da bi kralj Aleksander že preje upostavil diktaturo, sam ni bil sposoben, da bi razumel potrebe Jugoslavije. Karkoli naj se že danes želi natveziti, dejstvo je, da Srbi iz Srbije in srbska vlada niso imeli za cilj ustvaritve Jugoslavije. Wendel pravi: "Cilj, ki so ga zasledovali za časa vojne, je bil zaokrožiti Srbijo s tem, da bi ji dodali pokrajine, ki so bile po večini naseljene s pravoslavniimi Srbijanci - to je, Črno goro, Bosno, Hercegovina in dele Vojvodine. Toda ko je na razvalinah Habsburškega imperija vstal na mesto tega Južnoslovanski narod kot celota, razen Bolgarov, je bilo tem okostenelim možganom težko izpremeniti svojo idejo o tem, kako naj bi izgledala nova država. Stari Pašić, ki je imel navado govoriti o "trodelnem srbskem narodu", je pri vatno pretakal solze iz žalosti, ko je pomislil, da bodo morali Srbi živeti povezani s Hrvati in Slovenci, katere je smatral za tako zoprne."

Pašić je bil nedvomno velik srbski politik in državnik. Naša tragedija je morda, da smo imeli in še imamo srbske, hrvatske in slovenske politike in državnike, a nismo imeli in še nimamo jugoslovanske demokratične politike in državnike, lju di s širšim obzorjem kot je ozkogruden nacionalizem. V kolikor smo jih ali jih imamo, je škoda, da ti niso mogli in ne morejo priti do izraza.

B.SIMONIČ

PISMA UREDNIKU

SIMONIČ V.:P.- G.urednik! Dasi ste nekoliko zašli vstran od bistva mojega pisma in na koncu brez potrebe govorili o "pri siljevanju" koga, da bi mu razpravljanje "ugajalo", me vendar veseli, da branite osnovno načelo Klica Triglava. Ob vsem bi seveda lahko še omenili, da ste tudi Vi sodelovali (KT 200) v razpravi med menoj in g.Simoničem.- Nič ne bi imel proti objavi MT-jevega pisma, v kolikor se pisec ne bi strinjal bilo s Simoničevim, Vašim ali mojim stališčem. Motilo me je, da ste kot urednik molče dopustili, da morejo bralci gledati razpravljanje, o katerikoli zadevi še, z zornega kota "zbravnosti na sodni dan". Dasi jim tega seveda ne morete preprečiti, pa vsekakor ni bilo prav nič treba, da jih v takem stališču podpira Klic Triglava, ko objavlja tako pismo brez primerne nauka. Mislim, da ta pot vodi v grob svobodne razprave v tem listu, ker je vendar lahko vsak članek cinično zavrnuti s "sodnim dnevom!" če že to kdo hoče početi. D.P.

Op.ur.: Kot je g.DP-ju poznano, Pisma Uredniku ne predstavljajo stališča Klica Triglava. Zato tudi ne smatram za svojo dolžnost, da izražena mnenja popravljam s svojimi nauki. Vendar pa se mi zdi, da je g.MT- bolj kritiziral dolžino same razprave, kot pa njeno vsebino. Pri tem ni izrazil nikakega mišljenja, ali se je

strinjal s Simoničem, DP-jem ali menoj. Ako svobodna razprava ne prenese tudi "ciničnih" opomb, potem pač ni svobodna. S tem je razprava o tem predmetu zaključena.

"Novi ljudje".- G.urednik! Vsem trem piscem pisem uredniku bi rad postavil nekaj vprašanj, ki jih bodo mora prisilila k razmišljanju, kajti zdi se mi, da je njihovo stališče napram "starim" osnovano na gotovih predsodkih.

Ali ni posploševanje v politiki demagogija, navada otrok in totalitarcev? Ali je demokrat človek, ki trdi, da so vsi Hrvati ustaši zato, ker so ustaši nekateri Hrvati? Ali je demokratično trditi, da se s "starimi ne da delati", samo zato, ker se n.pr. ni dalo sodelovati z g.dr.Krekom? Ako se ni dalo in se ne da sodelovati z g.dr.Krekom in še nekaterimi drugimi "starimi", ali zato pa da krivda samo na "stare" in na vsakega "starega" enako? Ali ne bi bilo bolj pravilno, bolj demokratično, da nekdo, ki je neodvisen (narod?) razsodi, na komu je krivda: na "starih" ali na "mladih", ali na obojih? In ali ne bi bilo pravilnejše, da se čuvamo prenačljenih obsodb dokler ta neodvisni ne izreče svojo sodbo. Kako gg.L.D., S.A. in D.Žvan tolmačijo naslednji stavek uvodničarja, ki sem ga kritiziral (KT 208): "Ti naši

(Dalje na 8.str.)

ŠOLA V HIŠI ZAROTNIKOV

(Dalje s 3.strani)

dogmo so Sovjeti takoj napadli in s tem še bolj oslabili svoje pozicije in možnost, da bi prišlo do solidnega komunističnega gibanja. Pri tem so se ideološko celo začeli ozirati nazaj in spet hvaliti Stalina ter iskati zaveznikov pri Kitajcih, kot da bi upali, da bo sedaj Kitajcem uspelo vzpostaviti ravnotežje v komunističnem taboru. A ker je za dosego monolitnosti v tem taboru potreben predvsem nek sovražnik, ki bi ogrožal vse enako, so ponovno dvignili gonjo proti "imperialistično-kapitalistični zaroti", pri čemer jim je intervencija v Suezu prišla kot nalašč.

Posledica vsega tega je bila, da so se znova poslabšali odnošaji med Vzhodom in Zahodom in da se je obnovila taktika hladne vojne. Sovjeti so razposlali celo serijo diplomatskih not, v katerih so grozili desno in levo, kar je dajalo vtis, da jih položaj v lastnem taboru tako skrbi, da bi ga radi razčistili s tem, da bi prestrašili vse, ki se nahajajo izven njega.

Toda vprašanje je, če je Sovjetom možno vzpostaviti staro ravnotežje? Sateliti predstavljajo danes za Sovjete večje breme kot pa korist. Satelitske vojske so postale brez pomena, a vzdrževanje številnih sovjetskih čet v teh deželah predstavlja visoke stroške, medtem ko je zelo dvomljivo, da bi imeli Sovjeti od svojih satelitov kako gospodarsko korist. Ravno nasprotno: za vzdrževanje relativne ga miru, bi ti potrebovali znatno sovjetsko gospodarsko pomoč, ki pa zavisi od sposobnosti Rusov, tj. od notranjih prilik v Sovjetski zvezi. Vse to bi dalo misliti, da bi bilo Sovjetom lažje, ako ne bi imeli satelitov okrog vratu.

Kljub temu pa je umik sovjetskih čet neverjeten, ker smatrajo Sovjeti satelite za nekak obrambni pas, ki jim zagotavlja varnost lastnih meja. To je točka, na kateri bi morale zapadne sile graditi svojo politiko v Evropi. Rusom je potrebno zagotoviti varnost in jih prepričati, da jih nihče ne ogroža. Konkretno bi jim recimo lahko predlagali ustanovitev nevtralnega pasu, ki bi obsegal vse sedanje satelite in združeno Nemčijo. Umik sovjetskih čet naj bi se izvršil istočasno z umikom anglo-ameriških sil s kontinenta, kar bi za Zapad ne imelo nobenih negativnih posledic. Računati je namreč treba, da bi komunistični režimi po umiku sovjetskih čet skoro verjetno padli in znjimi vred tudi varšavski pakt. Adenauerju sicer ni všeč ideja o nevtralnosti Nemčije, toda zdi se, da je to najboljša pot za dosego združitve obeh Nemčij in za nadaljno razširitev območja svobode na Vzhod. Ako računamo, da Zapad ne more pomagati vzhodnoevropskim narodom vojaškim potem, potem je jasno, da je treba iskati izhoda na političnem in diplomatskem področju. Prednji predlog morda Sovjetom ne bo všeč, toda gotovo je, da ga bomo rali resno proučiti v luči pritiska ekonomskih faktorjev, ki bodo igrali vse večjo vlogo, ako ostane pri sedanjem stanju.

Razprava

Na vprašanje, kako je možno zagotoviti nevtralnost držav v predlaganem nevtralnem pasu z ozirom na sovraštvo, ki ga prizadeti narodi goje napram Sovjetom, je g.Lowenthal odgovoril, da je čustveno sovraštvo nemogoče zagotoviti. Možno pa je zagotoviti vojaško nevtralnost, ki je jedro tega problema. Za primer lahko vza memo Finsko in Avstrijo, ki sta že v tem položaju. Finci so n.pr. vzpostavili do bre gospodarske odnose z Rusi in na Finskem ni nobenih proti-sovjetskih oporišč.

Najbolj zapleteno je prav za prav vprašanje sprovajanja garancij, ki bi jih morali v tem slučaju dati tako Sovjeti kot zapadne sile. Predvsem je jasno, da bi umik anglo-ameriških čet s kontinenta ne pomenil odpravo ameriških oporišč v Veliki Britaniji, ki bi morala ostati za zagotovitev sprovajanja garancij. Vprašanje pa je - in to je še vedno predmet podrobnega študija - kaj bi se zgodilo, če bi se Sovjeti ne držali sporazuma in bi n.pr. lepega dne vkorakali v enega izmed svojih bivših satelitov? Ali bi v tem slučaju Amerikanci in mi bili pripravljeni vreči hidrogensko bombo na Rusijo in s tem povzročili represalije?

Na vprašanje, kako si zamišlja združitev Nemčije in vprašanje nemško-poljskih meja, je g.Lowenthal odgovoril, da mti Poljaki niti Nemci danes niso v tem pogledu radikalni. Dejstvo je, da so bili vzhodno-nemški begunci tako učinkovito vključeni v zahodno-nemško gospodarstvo, da je politični pritisk teh beguncev zelo majhen., medtem ko so odnosi med Poljaki in Menci vse prej kot pa slabi. Poljaki smatrajo vprašanje nemško-poljske meje za manj važno, ako združena Nemčija ne bo igrala vloge kake militaristično-revanžistične sile. Kar se tiče usode vzhodno-nemškega gospodarskega sistema, je jasno, da mora to vprašanje rešiti nemški parlament sam. Pri tem je treba zabeležiti, da bodo socialni demokrati nasprotno-

vali kakršnekoli poskusu, da bi gotove podržavljene industrije zopet prešle v privatne roke. Isto velja za večja zemljiška posestva, medtem ko je gotovo, da bo do poljedeljski kolektivi odpravljeni. Eno stvar ni možno dopustiti: namreč, da bi vzhodno-nemška vlada poskušala postavljati ohranitev sedanjega gospodarskega sistema za pogoj združitve, zlasti še ne, ker ta vlada ni bila svobodno izvoljena in bi priznanje pravice, da postavlja kakršnekoli pogoje, bilo proti demokratičnim načelom.

Na vprašanje, ali more evropska skupnost, ki se sedaj kuje, postati nekakšna sila, ki bo držala ravnotežje med Sovjetsko zvezo in Združenimi državami, je G. Lowenthal menil, da do tega ne bo prišlo vse dotlej, dokler obstojajo sateliti in komunistični režim v Rusiji. Zapadna Evropa se bo vse dotlej povezovala z Združenimi državami že z načelnega stališča.

Proti koncu razprave sem vprašal predavatelja, če se strinja z ugotovitvami prejšnjih predavateljev na tem seminarju, ki so težile za tem, da prikažejo vpliv razdora med Moskvo in Titom na mišljenje komunistov v satelitskih deželah in dogodke na Poljskem in Madžarskem kot malenkosten? Dobil sem namreč vtis, da sta tako Paul Ignatus kot Lucjan Blit hotela prikazati, kako so n.pr. poljski komunisti in madžarski intelektualci prišli do novih pogledov ob istočasnem preziranju Tita. G. Lowenthal je odgovoril, da je Titov spor z Moskvo vplival na dogodke v satelitskih deželah tako v ideološkem kot v političnem pogledu. Medtem ko je bil v ideološkem pogledu neprecenljiv, je v političnem pogledu izgubil na jakosti z ozirom na jugoslovansko stališče v madžarskem primeru. Dejstvo, da se je jugoslovanska kompartija uprla Stalinu in da so se Rusi nato Titu opravičili, je bilo ogromnega značaja za komuniste v satelitskih deželah.

I. Stanič

(Op. ur.:

Vodja britanske laburistične opozicije Gaitskell je nedavno zagovarjal podobno rešitev nemškega vprašanja in umik sovjetskih in angloameriških čet v svojem govoru v Berlinu.)

PISMA UREDNIKU

(Dalje s 6. strani.:

stari politiki, ako hočejo napraviti stvari svobode največjo uslugo, bi storili najboljše, ako bi se umaknili in odstopili svoja mesta mlajšim, živahnejšim silam, ki gledajo na stvari bolj realistično...?" Od kod in kam naj bi se "stari" umaknili? Ali se "stari" nahajajo na nekakšnem prestolu, katerega naj bi odstopili mlajšim silam (sic!)? Kakšne dokaze, razen svojega mnenja, imajo "mlajše sile" za trditve, da gledajo na stvari bolj realistično kot pa "stari"? Meni vse to, g. urednik, smrdi po fašizmu.

Nočem zahjati v analizo odnošajev med nekaterimi "starimi" in nekaterimi "mladimi" v slovenski emigraciji. Napake so se morda delale na obeh straneh, toda rezultat vsega tega stánja je, da je zrasla danes v emigraciji skupina "mladih", ki so se iznebili "sinovskega kompleksa", ki ne rabijo voditeljev in ki delajo (in zelo uspešno) ter bodo delali po svojih močeh še naprej - sami. To je pozitivna stran in dobra stvar. Toda če želijo ti "mladi" postati še uspešnejši, naj puste "stare" pri miru, ker si ne bodo pridobili na ugledu, če bodo napadali "stare" na nedemokratični način - brez izjeme. V de

mokratičnih deželah vzgajajo običajno stare politične generacije mlajše. V naši emigraciji pa so se morali nekateri "mladi" sami politično vzgajati. Ta izkušnja jim bo nekoč nedvomno dobro koristila. Nedvomno bodo v boljšem položaju kot pa oni emigranti, katere so politično vzgajali stari emigranti in ki so po njih podedovali tudi veliko njihovih predsodkov. Toda naj za božjo voljo ne dovolijo, da bi jim jeza preprečila, da bi mislili demokratično, t.j. varujejo naj se grdih navad vseh totalitarcev: posploševanja, subjektivnosti in nepravičnosti!

SOCIALNI SKLAD

Obračunsko poročilo Socialnega sklada za leto 1956.

V preteklem letu je bilo:

dohodkov	£42. 3. 5
izdatkov	20. 4. 1½
Stanje imovine	31.12.56. 21.19. 3½
Izdatki so predstavljali:	
-pomoč v darilih	17.17. 9
-poštni stroški	1.12. 1½
-prenos denarja (krito pod dohodki)	14. 3
Skupaj torej	£20. 4. 1½
	=====

KLIC TRIGLAVA izdaja SLOVENSKA PRAVDA. Njeno mišljenje predstavljajo samo oni pripevki, ki so podpisani od Izvršnega odbora. Naslov časopisa je: BM/TRIGLAV, London, W.C.1. (brez oznake "Klic Triglav"). Izhaja vsako prvo in tretjo soboto v mesecu. Naročnina znaša letno 24/-; četrletno 6/- odn. protivrednost v drugem denarju